

ANNALES SCIENTIA POLITICA

Vol. 6, No. 1, 2017

MELKUSOVÁ, H.: Problems and challenges in the management of the Slovak-Ukrainian border, the reflection of the current state of crossing the borders of Slovak Republic and Ukraine, Ukraine and Slovak Republic. *Annales Scientia Politica*, Vol. 6, No. 1 (2017), pp. 27 - 45.

Abstract:

Within the removing barriers and improving the neighboring relationships of the Slovak Republic and Ukraine, the research of crossing the borders was carried out. This research was focused on border points Vyšné Nemecké and Ublá. Data for this research was collected from August 2016 to October 2016. The findings were related to the travelling aim, demographic data, time limits for crossing the Slovak-Ukrainian border, satisfaction with border guards and customs officers, as well as to the state of border crossing points Vyšné Nemecké and Ublá. Passengers suggested the ways and the means how to accelerate border procedures that would shorten waiting time and would improve the work of border guards and custom officers. The work and activity of Slovak border guards and customs officers was positively assessed. On the other hand, the job of Ukrainian border guards and customs officers was more criticized when comparing to Slovakia. Concrete suggestions for improvement of this activity are made at the end of the study.

Keywords:

Cross-border cooperation. Passengers. State border. Customs. Time limits.

HELA MELKUSOVÁ

Institute of Political Sciences
Faculty of Arts
University of Prešov
Slovak Republic
Email: hela.melkusova@unipo.sk

PROBLÉMY A VÝZVY PRI MANAŽMENTE SLOVENSKO-UKRAJINSKEJ HRANICE, REFLEXIA SÚČASNÉHO STAVU PREKRAČOVANIA HRANÍC SR A UA, UA A SR

HELENA MELKUSOVÁ

Institute of Political Sciences
Faculty of Arts
University of Prešov
Slovak Republic
Email: helena.melkusova@unipo.sk

Abstract:

Within the removing barriers and improving the neighboring relationships of the Slovak Republic and Ukraine, the research of crossing the borders was carried out. This research was focused on border points Vyšné Nemecké and Ubl'a. Data for this research was collected from August 2016 to October 2016. The findings were related to the travelling aim, demographic data, time limits for crossing the Slovak-Ukrainian border, satisfaction with border guards and customs officers, as well as to the state of border crossing points Vyšné Nemecké and Ubl'a. Passengers suggested the ways and the means how to accelerate border procedures that would shorten waiting time and would improve the work of border guards and custom officers. The work and activity of Slovak border guards and customs officers was positively assessed. On the other hand, the job of Ukrainian border guards and customs officers was more criticized when comparing to Slovakia. Concrete suggestions for improvement of this activity are made at the end of the study.

Keywords:

Cross-border cooperation, Passengers, State border, Customs, Time limits.

Výskum hraníc je z hľadiska potreby posilňovania cezhraničnej spolupráce dôležitou súčasťou rozvíjania medzinárodných vzťahov medzi štátmi v Európe, zvlášť v tých teritóriách, kde dochádza k styku medzi krajinami EÚ a susediacimi krajinami, ktoré nie sú jej súčasťou. Samotný výskum hraníc, ako uvádza A. Duleba (2017, s.42) zaznamenal prudký vývin od konca 80-tych rokov 20. stor., pričom zameranie výskumu sa posunulo od skúmania hraníc medzi štátmi v medzinárodnom systéme k výskumu hraníc na rôznych sociálno-priestorových a geografických úrovniach, počínajúc lokálnou a regionálnou úrovňou cez národnú a medzištátnu úroveň až po globálnu úroveň supra-národných regiónov (makroregiónov sveta v tzv. postwestfálskom období. Zmeny, ktoré sa týkajú cezhraničnej spolupráce sa opierajú o koncept Európskej politiky su-

sedstva, ktorý bol prijatý v roku 2004, keď došlo k rozširovaní EÚ a prijatiu nových členov, ale zároveň stúpol záujem o dobré susedské vzťahy a cezhraničnú spoluprácu aj s krajinami susediacimi s EÚ. Je to obdobie po rozpade ZSSR, keď EÚ prijímala Dohody o partnerstve a spolupráci (PCA – Partnership and Cooperation Agreement) ako s Ruskou federáciou tak aj s bývalými krajinami ZSSR, tieto dohody mali platnosť desať rokov. (Blockmans, Kostanyan, 2013). Viedli sa prístupové dohovory s krajinami susediacimi s EÚ, ktoré vyústili do prijatia až desiatich krajín do EÚ, ktoré boli povinné zabezpečiť vonkajšiu hranicu EÚ podľa kritérií prijatých v rokovaniach v Schengene Európska únia vytvára priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti medzi členskými štátmi. Jedným zo základných princípov jej spoločnej politiky v oblasti azylu, prisťahovalectva a kontroly vonkajších hraníc je solidarita a spravodlivosť.

Dňom 21. decembra 2007 sa úsek štátnej hranice Slovenskej republiky s Ukrajinou stal vonkajšou pozemnou hranicou schengenského priestoru. Týmto dňom sa vnútornou pozemnou hranicou Európskej únie stal úsek štátnej hranice medzi Slovenskou republikou a Poľskom, Českom, Rakúskom a Maďarskom. Medzinárodné letiská (Letisko M. R. Štefánika Bratislava, Letisko Poprad-Tatry, Letisko Košice) sa stali vonkajšou vzdušnou hranicou Európskej únie dňom 30. marca 2008. Pravidlá prekračovania vonkajšej hranice a podmienky vstupu na územie Slovenskej republiky ako členského štátu Európskej únie, ktorý v plnom rozsahu uplatňuje Schengenské *acquis*, sú stanovené v nariadení Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 562/2006 z 15. marca 2006, ktorým sa ustanovuje kódex Spoločenstva o pravidlách upravujúcich pohyb osôb cez hranice (Kódex schengenských hraníc). Kódex schengenských hraníc nadobudol účinnosť 13. 10. 2006. (Schengenské hranice, 2017). Budovanie schengenskej hranice sa týkalo aj Slovenskej republiky, po tom, čo bola slávnostne podpísaná Zmluva o pristúpení k EÚ desiatich kandidátskych krajín únie dňa 16.4.2003¹, už SR musela splňať aj požiadavky na technické a personálne zabezpečenie hraníc. Vstup Slovenskej republiky do Európskej únie sa realizoval

1.5.2004, od tohto termínu hraničný priestor a hranica medzi SR a Ukrajinou (94 km) je precízne monitorovaná a dôsledne strážená.

V EÚ a celkovo v Európe bolo zrealizované množstvo výskumov cezhraničnej spolupráce s cieľom zlepšiť vzťahy medzi susediacimi krajinami, najmä v súvislosti s rozširovaním EÚ, ako uvádza M. Lačný „v kontexte rozširovania EÚ si pri tom výskumníci všimli okrem národného i špecifický nadnárodný rozmer – po rozšírení EÚ sa v prípade tzv. nových prihraničných regiónov, ležiacich pri vonkajšej hranici EÚ prehlbili regionálne disparity a zvýšil sa význam cezhraničnej spolupráce ako potenciálneho nástroja regionálneho rozvoja“ (Lačný, 2017, s. 121).

Schengenská hranica oddeľuje od roku 2007 Slovenskú republiku a Ukrajinu, zlepšenie manažmentu hranice na slovenskej a ukrajinskej strane vyžaduje poznanie problémov, ich skúmanie a prijatie určitých odoorúčaní, ktoré by odstránili nepriaznivé javy pri jej prechode spoločnej hranice. V týchto súvislostiach môžeme uviesť myšlienku súčasného teoretika, venujúceho sa výskumu hraníc W. Scotta, že hranice sú mnohvrstvové a multifunkčné sociálne inštitúcie, ktoré okrem toho, že umožňujú jednotlivcom a spoločenským vrstvám vytvárať vlastnú identitu, napomáhajú vytvárať pocit bezpečnosti a komfortu (2011, s. 139). Môžeme dodať, že zároveň, ak sú susediace krajiny vedené ku vzájomnej cezhraničnej spolupráci, hranice sa nemusia vnímať ako neprekonateľná prekážka, ale ako spojnica medzi krajinami i národmi, národnosťami a etnikami, ktoré v nej žijú. Z tohto hľadiska je nevyhnutné skúmať procesy, ktoré sa odohrávajú pri prechode hraníc, tiež pasové a colné procedúry, aby bolo možné eliminovať nežiaduce javy, ktoré ich môžu sprevádzať, ako aj napomôcť čo najrýchlejšiemu a menej komplikovanému prechodu hraníc medzi SR a Ukrajinou. Keďže sa jedná o vstup z Ukrajiny do schengenského priestoru, sú opatrenia na hraniciach prísne, predovšetkým aby sa zabránilo ilegálnym prechodom hraníc, či už migrantov z tretích krajín, ale aj pašovaniu tovarov a ďalším aktivitám, ktoré majú kriminálnu povahu. V týchto súvislostiach je možné uviesť, že v súvislosti s hrozbou terorizmu sa prechod schengenskými hranicami sprísňuje, od 7.4.2017 sa kontroly na vonkajších schengenských hraniciach týkajú nasledujúcich úkonov: preskúmania ŠPZ vo-

¹ Za SR tento dokument podpísali prezident R. Schuster a premiér M. Dzurinda.

zidla a jej kontrola v databáze, preskúmaním pasov všetkých cestujúcich bez ohľadu na národnosť, overenia údajov v Schengenskom informačnom systéme (SIS), overenia údajov v databáze Interpolu o stratených a odcudzených dokladoch, realizuje sa aj kontrola dokladov v databáze národnej polície. (Prechod schengenskými, 2017).

V našej štúdii chceme predstaviť a vyhodnotiť zistené skutočnosti z výskumu, ktorý sa realizoval na Inštitúte politológie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v spolupráci s ďalšími pracoviskami, predovšetkým s Katedrou politológie Užhorodskej univerzity, v období august 2016 – október 2016. Tento výskum týkajúci sa cezhraničnej spolupráce medzi SR a UA, ktorý bol zameraný na zisťovanie problémov pri prechode slovensko-ukrajinskej a ukrajinsko-slovenskej hranice na hraničnom priechode Vyšné Nemecké a Ubľa. V našej budúcej postupne analyzovať a následne charakterizovať situáciu na hraničnom priechode Vyšné Nemecké a Ubľa štruktúrované podľa skúmaných problémov, pričom na záver zovšeobecníme základné odporúčania zistené vo výskume z oboch priechodov. V týchto súvislostiach je nevyhnutné uviesť, že stav na hraničnom priechode Ubľa je menej komplikovaný, nakoľko v porovnaní s hraničným priechodom Vyšné Nemecké je menej vyťažovaný, prechádza tu menej cestujúcich, frekvencia pohybu a prekračovania hraníc je nižšia. Niektoré údaje sme zobrazili v grafoch, viac grafov sa týka výberového súboru z Vyšného Nemeckého, nakoľko sa jedná o rozsiahly súbor 607 respondentov. Charakteristiky oboch súborov respondentov uvádzame v prvej časti štúdie.

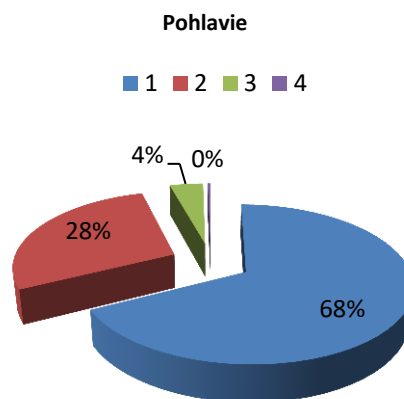
Demografické charakteristiky respondentov – Vyšné Nemecké

Výberový súbor z Vyšného Nemeckého tvorilo 607 respondentov, ktorí boli zvolení na základe náhodného výberu. Pre potreby spracovania a vyhodnotenia výsledkov zberu empirických dát sme dopytovaných rozdelili do piatich skupín, ktoré sme osobitne vyhodnocovali. Kritériom diferenciacie výberových skupín bol cieľ a účel cesty. Zistili sme, že najviac respondentov – 163 smerovalo k prekročeniu hranice za nákupom a predajom tovaru (biznis), ako aj pre vlastnú potrebu, na druhom mieste je skupina cestujúcich občanov, ktorí sú turisti – 129 res-

pondentov, na treťom mieste sú cestujúci, ktorí chcú navštíviť rodinu – 116 respondentov, štvrtú skupinu tvoria dopytovaní, ktorí smerujú za prácou do zahraničia – 52 respondentov, piata skupina je tvorená účastníkmi služobných ciest – 50 respondentov, skupinu „rôzne“ – 76 dopytovaných v tomto texte samostatne, sme osobitne neskúmali, ale výsledky sme zahrnuli do vyhodnotenia celového počtu respondentov (607), ktorí prechádzali hranicu SR a UA ako aj UA-SR na hraničnom prechode Vyšné Nemecké.

Z celkového súboru 607 respondentov, prevažovali muži 68 % (410) respondentov, ženy tvorili 28 % (171) cestujúcich, neuviedlo pohlavie 4 % (24 dopytovaných).

Graf č. 1 Pohlavie

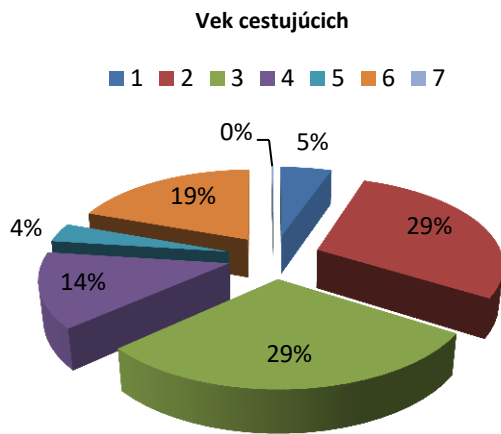
Zdroj: vlastný výskum, 2016.

Legenda

1. muž 67,65 % – 410
2. žena 28,22 % – 171
3. neuvodené 3,96 % – 24
4. nečitateľné 0,33 % – 2

Pokiaľ budeme charakterizovať výberový súbor Vyšné Nemecké z pohľadu vekových kategórií respondentov, tak najpočetnejšia bola skupina respondentov od 31 – 40 rokov – t. j. 25 % cestujúcich, na druhom mieste boli respondenti vo veku 41-50 rokov – (133), po nich nasledovali 21 – 30 rokov (130), vo veku 20 – 24 rokov bolo 4 % (22) cestujúcich, vo veku 51 – 60 rokov cestovalo 10 % respondentov, do 20 rokov 3,96 % cestujúcich; v seniorskom veku 61 a viac rokov to boli len 3 % dopytovaných. Neuviedlo svoj vek 14 % (87) dopytovaných.

Graf č. 2 Vek cestujúcich

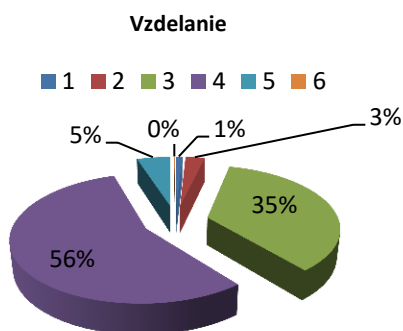
Zdroj: vlastný výskum, 2016.

Legenda:

1. do 20 r. - 24 - 3,96 %
2. 21 - 30 r. - 130 - 21,45 %
3. 31. 40 r. - 154 - 25,41 %
4. 41 - 50 r. - 133 - 21,95 %
5. 51 - 60 r. - 62 - 10,23 %
6. 61 r. - a viac - 16 - 2,64 %
7. nevedené - 87 - 14,36 %

Najviac cestujúcich má vysokoškolské vzdelanie 56 % (339) cestujúcich; druhou najpočetnejšou skupinou sú respondenti so stredoškolským vzdelaním 35 % (215) dopytovaných, nasledujú jedinci s učňovským vzdelaním 3 % (16) respondentov, údaj o vzdelaní neuviedlo 5 % (29) dopytovaných.

Graf č.3 Vzdelanie

Zdroj: vlastný výskum, 2016.

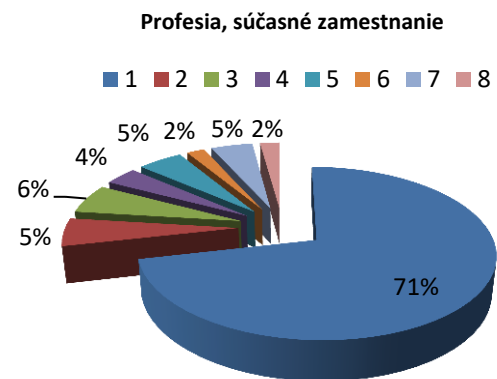
Legenda:

1. základné - 6 - 0,99 %
2. neúplné stredoškolské (učňovské) - 17 - 2,81 %
3. stredné - 215 - 35,48 %
4. vysokoškolské - 339 - 55,94 %

Z celkového súboru najviac respondentov pracuje 71 % (434) cestujúcich, na druhom

mieste cestujú dôchodcovia 6 % (35) respondentov, študuje 5 % (33) dopytovaných, nezamestnaných je 5 % (30) respondentov, 5 % (28) cestujúcich neuviedlo tento údaj. Zamestnaní respondenti boli najčastejšie živnostníci 37 % (226); odpoveď iné si zvolilo 19 % (130) cestujúcich z uvedeného súboru, v štátnej správe pracuje 12 % (75) cestujúcich, 19 % (114) neodpovedalo na túto otázku, viac možností uviedlo 1 % (4) cestujúcich.

Graf č. 4 Profesia, súčasné zamestnanie

Zdroj: vlastný výskum, 2016.

Legenda:

1. pracujete - 434 - 71,61 %
2. študujete - 33 - 5,45 %
3. ste v (starobnom) dôchodku - 35 - 5,78 %
4. v domácnosti - 22 - 3,63 %
5. nezamestnaný/nezamestnaná - 30 - 4,95 %
6. iné (prosím, spresnite) - 12 - 1,98 %
7. 999 - 28 - 4,62 %
8. uviedlo viac možností - 13 - 2,15 %

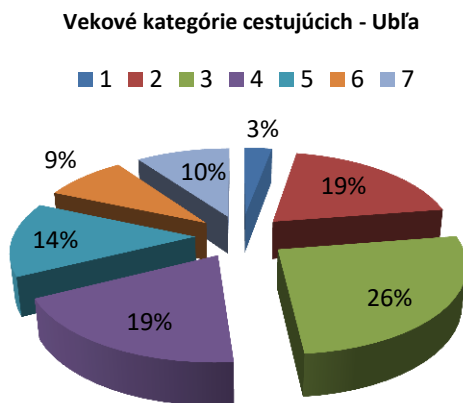
Na záver je možné skonštatovať, že z celého súboru z hraničného priechodu Vyšné Nemecské prevažujú ako cestujúci muži, vo veku 41-50 rokov, druhú najpočetnejšiu skupinu tvoria cestujúci vo veku 31-40 rokov, prevládajú vysokoškolsky vzdelaní muži a ženy, cestujúci so stredoškolským vzdelaním sú na druhom mieste, väčšina respondentov pracuje, značná časť podniká, resp. má živnosť, prevládajú zamestnaní respondenti.

Demografické charakteristiky súboru respondentov - Ubľa

Výskumný súbor 173 respondentov sme rozdelili do dvoch skupín: Za nákupom a predajom tovaru aj pre vlastnú potrebu: 79 respondentov (prvá skupina); Turisti (23), za rodinou (32), za prácou do zahraničia (7), na

služobnú cestu (9); iné (23); spolu 94 respondentov (druhá skupina. Výberový súbor z hraničného priechodu Ubľa tvorilo 66 % (115) mužov a 34 % (58) žien. Najviac respondentov 26 % (45) tvorila veková kategória 31–40 rokov, druhá najpočetnejšia skupina bola tvorená respondentmi 19,65 % (34) vo vekovej kategórii 21–30 rokov, podobný počet cestujúcich ktorí tvorili 19,07 % respondentov bol vo veku 41–50 rokov, nasleduje kategória 51–60 r., ktorá tvorila 14 % (24) dopytovaných z výberového súboru, vo vekovej kategórii 61 r. a viac cestoval druhý najnižší počet respondentov a to 9 % (15) respondentov, vekový údaj neuviedlo 10 % dopytovaných. Na základe uvedených údajov môžeme skonštatovať, že medzi cestujúcimi prevládajú mladšie vekové kategórie, podobne ako vo Vyšnom Nemeckom, dominujú mladší cestujúci, avšak na rozdiel od Vyšného Nemeckého, kde najviac cestujúcich bolo vo veku 41–50 r., v Ubli je najviac respondentov vo vekovej kategórii 31–40 rokov. Táto kategória bola vo Vyšnom Nemeckom druhá najpočetnejšia. V Ubli je zasa druhá najpočetnejšia skupina vo veku 31–40 rokov.

Graf č. 5 Vekové kategórie Ubľa

Zdroj: vlastný výskum, 2016.

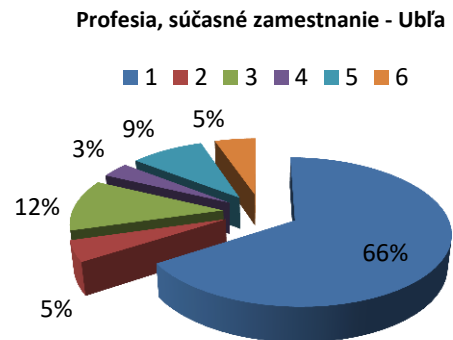
Legenda

1. do 20 r. – 5	3 %
2. 21 – 30 r. – 34	19 %
3. 31. 40 r. – 45	26 %
4. 41 – 50 r. – 33	19 %
5. 51 – 60 r. – 24	14 %
6. 61 r. – a viac – 15	9 %
7. neuviedli – 17	10 %

Zisťovali sme profesiu a súčasné zamestnanie respondentov, dve tretiny 66 % (114) dopytovaných pracuje, za nimi nasleduje skupina dôchodcov 12 % (20), študuje 5 % (8) respon-

dentov, nezamestnaných je 9 % (16) z výberového súboru, odpoveď iné si zvolilo 5 % (9) respondentov.

Graf č. 6 Profesia, súčasné zamestnanie - Ubľa

Zdroj: vlastný výskum, 2016.

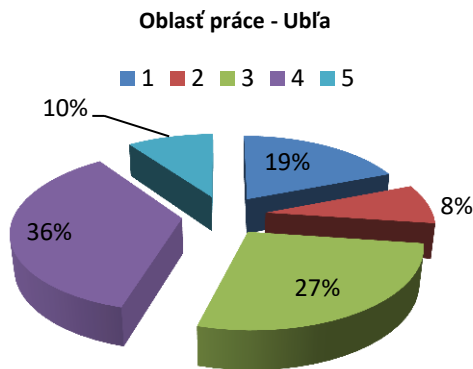
Legenda:

1. pracujete -114	66 %
2. študujete – 8	5 %
3. ste v (starobnom) dôchodku – 20	12 %
4. v domácnosti – 6	3 %
5. nezamestnaný/nezamestnaná – 16	9 %
6. iné (prosím, spresnite) – 9	5 %

Z uvedeného súboru pri zisťovaní zaradenia do pracovnej oblasti sa zaradilo do oblasti iné až 36 % (62) cestujúcich, za nimi nasleduje skupina 27 % (živnostníkov/podnikateľov); v štátnej správe pracuje 19 % (33) dopytovaných, vo verejnej neštátnej správe (samospráva, regionálna samospráva, MVO a pod.) pracuje 8 % (14) cestujúcich z nášho výberového súboru; neuviedlo tento údaj 10 % (17) respondentov.

Graf č. 7 Oblasť práce - Ubľa

Zdroj: vlastný výskum, 2016.

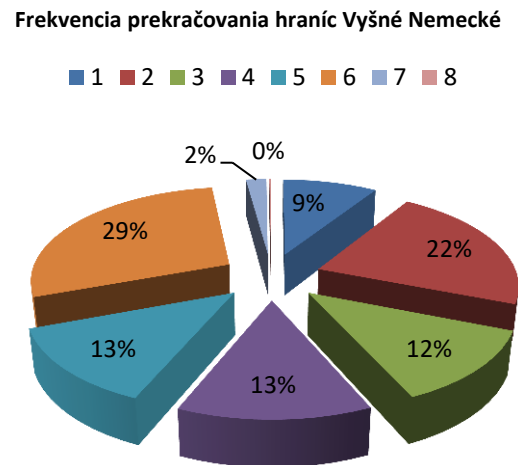
Legenda:

1. štátna správa – 33
2. verejná neštátna správa (samospráva, regionálna samospráva, MVO a pod.) – 14
3. živnostník/podnikateľ – 47
4. iné (prosím, spresnite) – 62
5. neuvedené – 17

Frekvencia pohybu a jeho smerovanie u cestujúcich cez hranice SR a UA; UA a SR; dĺžka čakania pri pasovej a colnej kontrole Vyšné Nemecké

Na základe zistených údajov, ktoré sa týkali predovšetkým cestujúcich z dôvodov *obchodných zámerov, vrátane vlastnej potreby*, kde frekvencia prekračovania hranice bola vysoká, keď tretina cestujúcich prekračovala hranicu raz za týždeň. V celom súbore najpočetnejšiu skupinu tvorili cestujúci 28,55 % (173), ktorí prekračujú hranicu za posledné dva roky v rôznych intervaloch, ale hneď na druhom mieste je skupina prekračujúca hranicu raz za týždeň 21,95 % (133) z výberového súboru. Z celkového súboru prechádza hranicu raz za mesiac a častejšie ako raz za mesiac rovnaký počet dopytovaných, a to 13,04 % (79) cestujúcich. Raz za dva týždne prechádza hranicu z celkového súboru 12,38 % (75) dopytovaných; neuviedlo tento údaj 1,98 % (12) respondentov.

Graf č. 8 Frekvencia prekračovania hraníc za ostatné 2 roky

Zdroj: vlastný výskum, 2016.

Legenda

1. po prvýkrát – 55	9,08 %
2. aspoň raz za týždeň – 133	21,95 %
3. raz za dva týždne 75	12,38 %
4. raz za mesiac – 79	13,04 %
5. menej ako raz za mesiac	13,04 %
6. ťažko povedať, v rôznych intervaloch – 173	28,55 %
7. neuvedené – 12	1,98 %
8. nečitateľné – 1	0,17 %

Zo získaných údajov môžeme skonštatovať, že za ostatné 2 roky z najpočetnejšieho súboru respondentov 163, ktorí cestujú *za nákupom a predajom tovaru, včítane vlastnej potreby*, najviac dopytovaných až 33,70 % cestuje aspoň raz za týždeň, na druhom mieste v tomto súbore, t. j. 20,08 % respondentov, ktorí prekračujú hranicu v rôznych intervaloch; Zo skupiny cestujúcich ako turistov, najviac 28,68 % prekračuje hranicu v rôznych intervaloch, na druhom mieste sú tí turisti, ktorí cestujú po prvýkrát, to je takmer štvrtina jedincov z celkového súboru 24,03 % dopytovaných. Najviac respondentov 33,54 % zo skupiny, ktorí chcú navštíviť rodinu prechádza hranicu v rôznych intervaloch, na druhom mieste je skupina 18,06 % z respondentov; ktorá navštevuje rodinu aspoň raz za týždeň, čo je dosť vysoká frekvencia a svedčí o potrebe blízkeho a častého styku s príbuznými, poukazuje na tesné väzby medzi nimi. Táto skutočnosť svedčí o priateľských a blízkych väzbách ľudí, ktorí žijú v okolí hraníc, zároveň je dobrým predpokladom udržiavania korektných a priateľských vzťahov v tomto priestore.

Najviac respondentov zo súboru cestujúcich za prácou, až 42,24 % zvolilo odpoveď, že cestujú v rôznych intervaloch; na druhom mieste je skupina cestujúcich, ktorá prechádza hranicu menej ako raz za mesiac 15,36 %, na treťom mieste sú v tomto súbore respondenti 13,44 %, ktorí cestujú aspoň raz za týždeň. Zo všetkých cestujúcich (50), ktorí prechádzajú cez hraničný prechod Vyšné Nemecké na služobné cesty aspoň raz za týždeň je to súbor 28 % respondentov, t. j. 14 cestujúcich z celkového počtu 50 respondentov. Ďalšia skupina, ktorá prechádza hranicami raz za dva týždne je tvorená 24 % respondentov, t. j. 12 cestujúcich, zhodne 24 % (12) služobne cestujúcich prechádza hranicu v rôznych intervaloch.

Najviac cestujúcich za nákupom a predajom tovaru i pre vlastnú potrebu prekračuje hranicu z Ukrajiny 44,74 %, zo SR je to 42,91 % respondentov, z ČR je 5,52 % dopytovaných, z Poľska 0,61 % a taktiež z Maďarska 0,61 %; neodpovedalo na tento dotaz 5,52 % ľudí. Najviac respondentov – turistov cestuje z Ukrajiny 61,23 %, následne zo SR 24,80 %, z ČR 6,20 %, z Maďarska a Poľska jedna osoba, t. j. 0,77 %, iné krajiny tiež jedna osoba 0,77 %, odpoveď neuviedlo 5,43 % respondentov. Najviac cestujúcich zo súboru, ktorí chcú navštíviť rodinu je z Ukrajiny 45,58 %, zo Slovenska 31,82 %, z ČR 12,04 % dopytovaných, z Moldavska jeden, t. j. 0,86 %; do kategórie iné náležia 2 respondenti, t. j. 1,72 % cestujúcich, odpoveď neuviedlo 6,88 % respondentov. Najviac cestujúcich, ktorí pracujú v zahraničí je z Ukrajiny až 61,44 %; následne zo SR 13,44 %; z ČR 11,52 %, iné krajiny (Rakúsko – 3) 5,76 %; Poľská republika 3,84 %; neuviedlo krajinu 5,76 % cestujúcich. Najviac občanov cestujúcich na služobnú cestu je z Ukrajiny až 56 % cestujúcich je UA, 28 % respondentov je zo SR, 8 % z ČR, z Maďarska 2 % (1) a 4 % z iných krajín. Ak zosumarizujeme krajiny odkiaľ cestujú respondenti, môžeme skonštatovať, že najviac respondentov je z Ukrajiny, a to vo všetkých skúmaných súboroch, na druhom mieste sú cestujúci zo SR, na treťom mieste, tiež zhodne vo všetkých skupinách sú respondenti z ČR. Je prirodzené, že najviac respondentov je z Ukrajiny, nakoľko v súvislosti s možnosťami, ktoré sa otvárajú občanom v rámci asociačnej dohody UA a EÚ.

Zo súboru cestujúcich za obchodom nákupom a predajom tovaru, neuviedla presné bydlisko jedna pätina t. j. 20,23 % cestujúcich, najviac

respondentov z tohto súboru býva v Užhorode 22,07 %, v Michalovciach býva 8,58 %, v Sobranceiach býva 6,74 %; v Brne býva 4,90 %, taktiež v Humennom býva 4,90 % respondentov; na Zakarpatsku býva 3,07 % cestujúcich, v Mukačeve 2,45 % zo súboru dopytovaných; v mestách Vranov nad Topľou, Prešov, Kežmarok a Trebišov zhodne 1,84 % respondentov; v Košiciach, Tvarožnej 1,23 % ľudí; v Kyjeve, a Iršave tiež 1,23 % dopytovaných; Najviac cestujúcich z výberového súboru turistov býva v Užhorode 23,25 %, následne Kyjev 6,98 %, Košice 3,86 %, Michalovce 3,10 %, Piešťany, Poltava, Prešov po 2,33 % respondentov, odpoveď neuviedlo 14,73 % cestujúcich. Najviac respondentov zo skupiny, ktorí cestujú na návštevu rodiny býva v Užhorode, 20,64 %, na túto otázku neodpovedalo 21,50 % dopytovaných, v Michalovciach a Košiciach býva 6,20 % cestujúcich, v Bratislave, Prahe, Prešove, Mukačeve 2,58 % cestujúcich. Mestá a obce, v ktorých bývajú ďalší respondenti sú v priestore blízko slovensko-ukrajinských hraníc. Najviac respondentov zo skupiny, ktorí cestujú za prácou býva v Zakarpatskej oblasti – 9,60 % respondentov; v Užhorode – 7,68 %, Mukačeve 5,76 % dopytovaných, väčšina ostatných býva v prihraničných oblastiach SR a UA; na otázku neodpovedala takmer tretina dopytovaných 30,72 %. Z uvedených 50 respondentov, ktorí idú na služobnú cestu býva 30 % cestujúcich v Užhorode, t. j. 15 cestujúcich; 24 % t. j. 12 respondentov býva na Východnom Slovensku, v mestách Michalovce, Prešov, Košice, Sobrance; v Zakarpatsku býva 6 % (3), v západnej časti Ukrajiny býva 12 % cestujúcich (5), v ČR bývajú 8 % (4) respondenti, 16 % cestujúcich, t. j. 8 dopytovaných neuviedlo miesto svojho bydliska, 2 %, (1) býva vo Viedni. Na záver pri vyhodnocovaní miesta bydliska, konštatujeme, že najviac respondentov zo všetkých skupín býva v Užhorode.

Najviac ľudí z najpočetnejšej skupiny (177) respondentov, ktorá prechádza hranicu za obchodným účelom smeruje do Slovenskej republiky 42,91 %; na Ukrajinu cestuje 40,46 %, do Poľska a ČR zhodne po 1,23 % respondentov, štát neuviedlo 11,03 %, dopytovaných nečitateľné 3,07 % odpovedí. Najviac cestujúcich turistov 48,05 % smeruje do SR, na Ukrajinu cestuje 31 % dopytovaných, následne na treťom mieste je ČR s 5,43 %, iné krajiny 4,65 %, do Poľska a Maďarska po jednom cestujúcom, t. j.

0,78 % respondentov. Štát neuviedlo 8,53 % respondentov. Najviac cestujúcich smeruje za rodinou na Ukrajinu 45,58 %, na Slovensko 29,24 %, do Českej republiky 8,60 %, do iných krajín 15,48 %, do Poľska jeden respondent, t. j. 0,86 %. Najviac respondentov zo skupiny, ktorí cestujú za prácou smeruje do ČR 42,24 %; na Ukrajinu 26,88 %, do SR 13,44 %, do Poľska 7,68 % dopytovaných; inde 9,60 % respondentov. Zo súboru cestujúcich na služobnú cestu, najviac respondentov má namierené do Košíc, t. j. 20 % (10), 20 % (10) neuviedlo cieľ cesty, 12 % (6) cestuje do Užhorodu, tiež 12 % (6) do Michaloviec; do Moskvy 2 % (1) z dopytovaných, do Berlína 2 %; jeden respondent t. j. 2 % na konzulát do Kyjeva (1); 6 % t. j. 3 cestujúci do Kyjeva; do Čornomorsku 4 % (2); 2 % (2) Trebišov, do ďalších miest cestuje po jednom respondentov.

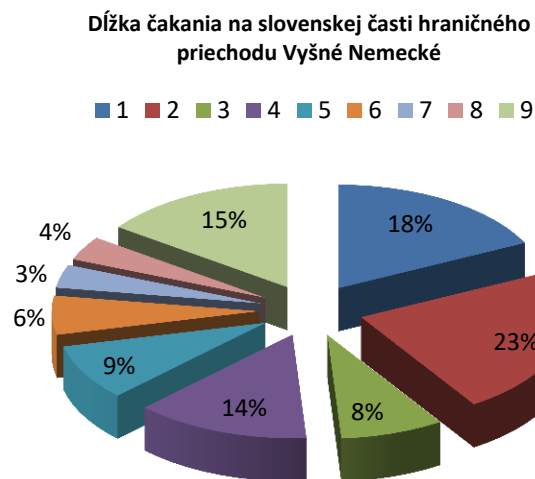
Pokiaľ vyhodnotíme krajinu smerovania cestujúcich, tak to priamo súvisí s cieľom cesty, zo skupiny respondentov, ktorí majú *obchodné záujmy* smeruje do SR a na Ukrajinu približne rovnaký počet respondentov, len o niečo viac – 1,62 % do SR, viac *turistov* z UA smeruje do SR, z daného súboru je to 48,05 % cestujúcich na UA 31 % cestujúcich, podstatne viac respondentov cestuje *za rodinou* zo SR na Ukrajinu 45,58 %, na druhom mieste je SR – 29,94 % dopytovaných. Výskum ukázal, že zo súboru respondentov, ktorí cestujú *za prácou*, má ich najviac namierené do ČR, až 42,24 % cestujúcich, na druhom mieste je Ukrajina, čo ukazuje, že aj UA poskytuje možnosti podnikania, zamestnania, t. j. hlavný tok pracovných síl už nie je len mimo UA. Na treťom mieste je skupina ľudí, ktorá pracuje v SR, nasleduje Poľsko a ďalšie krajiny. Čo sa týka služobných ciest, z nášho súboru respondentov, najviac t. j. jedna pätina respondentov cestuje do Košíc, na druhom mieste je Užhorod a Michalovce.

Ak zosumarizujeme krajiny odkiaľ cestujú respondenti, môžeme skonštatovať, že najviac respondentov je z Ukrajiny, a to vo všetkých skúmaných súboroch, na druhom mieste sú cestujúci zo SR, na treťom mieste, tiež zhodne vo všetkých skupinách sú respondenti z ČR. Je prirodzené, že najviac cestujúcich je z Ukrajiny, nakoľko v súvislosti s možnosťami, ktoré sa otvárajú občanom v rámci asociačnej dohody UA a EÚ.

Pri výskume hraníc sa takmer vždy zisťuje časový limit prechodu hranice, podstatne jed-

noduchšia je situácia vo vnútrošchengenskom priestore, kde pasové a colné kontrol boli odstránené a cestujúci môžu voľne a slobodne prechádzať z jednej krajiny do druhej. Iná situácia je na slovensko-ukrajinskej a ukrajinsko-slovenskej hranici, v našom výskume sme sa sústredili práve na zistenie časovej dimenzie, v ktorej sú schopní cestujúci prekročiť hranice medzi SR a UA a UA a SR. Z celkového súboru respondentov (607) najväčšia skupina cestujúcich 23 % (140) prešla slovenskú časť hraničného priechodu v limite 31–60 min., do tridsať minút prešla skupina 18 % (108) dopytovaných, na treťom mieste je skupina 14 % (83) cestujúcich, ktorá prešla v limite 91–120 min.; nasleduje skupina, ktorá prešla v limite 121–180 9 % (53) respondentov; následne 8 % (49) dopytovaných prešlo v limite 61–90 min.; 6 % (37) respondentom trval prechod hranice v priemere 181–240 min.; 360 a viac minút čakalo 4 % (23) dopytovaných; najmenej početná skupina cestujúcich 3 % (22) prešla hranicu v časovom limite 241–360 min., neuviedlo odpoveď na túto otázku 15 % (92) dopytovaných.

Graf č. 9 Dĺžka čakania na slovenskej časti hraničného priechodu Vyšné Nemecké

Zdroj: vlastný výskum, 2016.

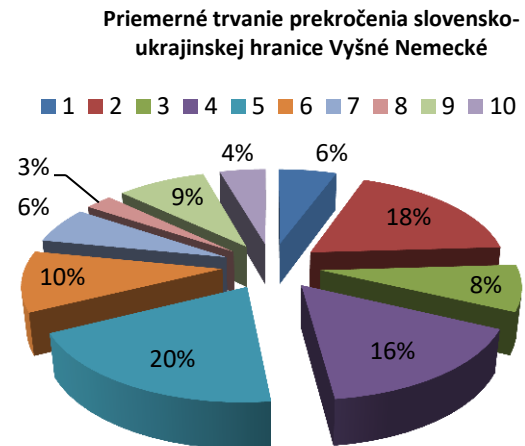
Legenda:

1. do 30min.	18 %	108
2. 31–60 min.	23 %	140
3. 61–90 min.	8 %	49
4. 91–120 min.	14 %	83
5. 121–180 min.	9 %	53
6. 181–240 min.	6 %	37
7. 241–360 min.	3 %	22
8. 360 a viac	4 %	23
9. nevedené	15 %	92

Zisťovali sme ako dlho trvá v priemere trvá prekročenie slovensko-ukrajinskej hranice, na rozdiel od slovenskej časti hraničného priechodu, kde najväčšia skupina prešla v intervale 61–120 min, na slovensko-ukrajinskej časti sú čakacie lehoty výrazne dlhšie, najviac respondentov 19,60 % (119) prešlo v priemere v intervale 121–180 min., čo je o 10 % viac než prechádzalo v tomto intervale na slovenskej časti, čo bola v poradí dĺžky čakania štvrtá skupina respondentov, avšak na slovensko-ukrajinskej časti hranice to bola najpočetnejšia skupina.

Na druhom mieste je to skupina 18,45 % (112) respondentov, môžeme podotknúť, že na slovenskej časti hranice prešiel v tomto intervale viac než dvojnásobok cestujúcich a to 43 % dopytovaných, čo bola najpočetnejšia skupina respondentov; V intervale 91–120 min prešlo len o necelé 2 % viac respondentov než na slovenskej strane a to 16,14 % (98) dopytovaných; v limite 181–240 min. prešlo 10,37 % (63) cestujúcich (je to o necelé 4 % viac, než na slovenskej časti hranice); nasleduje skupina cestujúcich 7,90 % (48) respondentov, ktorí prešli hranicu v intervale 61–90 min; v najkratšom intervale prešla skupina cestujúcich v počte 5,60 % (34) respondentov, na slovenskej časti hranice, to bola druhá najpočetnejšia skupina, na slovensko-ukrajinskej časti predposledná skupina, najmenej početná bola skupina cestujúcich 2,63 % (16), ktorá prekračovala hranice v priemere 360 min. a viac., nevyjadrilo sa k tejto otázke 8,56 % (52) respondentov, nečitateľných bolo 4,44 % (27) odpovedí respondentov.

Graf č. 10 Priemerné trvanie prekročenia slovensko-ukrajinskej hranice Vyšné Nemecké

Zdroj: vlastný výskum, 2016.

Legenda:

1. do 30min. – 20 %
2. 31–60 min. – 18 %
3. 61–90 min. – 8 %
4. 91–120 min. – 16 %
5. 121–180 min. – 6 %
6. 181–240 min. – 10 %
7. 241–360 min. – 6 %
8. 360 a viac – 3 %
9. neuvedené – 9 %
10. nečitateľné – 4 %

Na záver tejto časti je možné uviesť, že je potrebné hľadať a odstrániť príčiny tak dlhého čakania na hranici SR a UA, nakoľko sa predpokladá že do jednej hodiny by malo byť vybavených viac ako 90 % riadnych cestujúcich, určite je možné doby čakania vhodnými metódami a prostriedkami práce na ukrajinskej časti hranice skrátiť. V budúcnosti je potrebné odstrániť tieto disparity, domnievame sa, že aj na ukrajinskej strane je možné pracovať efektívnejšie a pružnejšie, najmä ak by sa prepojil priamo výkon colníkov s ich odmeňovaním, bonifikovať počet vybavených cestujúcich v ich mzdách. Ak by sa uplatnili odporúčania, ktoré navrhli respondenti, určite by bolo možné skrátiť limity čakania na odbavenie, tak aby limity čakania na hraničných priechodoch sa priblížili európskym štandardom.

Frekvencia pohybu a jeho smerovanie u cestujúcich cez hranice SR a UA; UA a SR; dĺžka čakania pri pasovej a colnej kontrole Ubl'a

Zisťovanie frekvencie prekračovania slovensko-ukrajinskej hranice počas ostatných dvoch rokov ukázalo, že najpočetnejšia skupina cestujúcich z celkového výberového súboru 173 respondentov, čo je 28 % (49) dopytovaných prekračuje hranice v Ubl'i aspoň raz za týždeň, za ňou nasleduje skupina cestujúcich 21 % (36), ktorí prekračujú hranicu raz za mesiac; na treťom mieste sú respondenti 18 % (31), ktorí prekračujú hranicu v rôznych intervaloch; menej ako raz za mesiac prechádza hranicu 17 % (30) dopytovaných; raz za dva týždne je to 13 % (22) cestujúcich, po prvý krát prechádza hranicu najmenej cestujúcich a to 2 % (3) respondenti. Ak by sme porovnali tieto celkové údaje so skupinou, ktorá cestuje za nákupom a predajom tovaru aj pre vlastnú potrebu, môžeme skonštatovať, že v tejto skupine dominuje na rozdiel od celkového súboru, skupina, ktorá prekračuje slovensko-ukrajinskú hranicu raz za mesiac, čo je 39,37 % dopytovaných, na druhom mieste je to interval aspoň raz za týždeň – 19,5 % cestujúcich; zhodne prechádza hranicu raz za dva týždne 13,97 % a tiež menej ako raz za mesiac 13,97 % respondentov; v rôznych intervaloch prekračuje hranicu 12,70 % opýtaných cestujúcich s obchodnými záujmami. Po prvý krát prekračuje hranicu jeden respondent, čo je 1,27 % z daného súboru.

Zistili sme, že najviac respondentov z celého výberového súboru (173) až 43 % (74) cestuje z Ukrajiny, na druhom mieste sú respondenti 39 % (68) zo Slovenskej republiky, na treťom mieste z Českej republiky 12 % (21) dopytovaných, z ďalších krajín to je 1 % (2) respondenti, neuviedlo tento údaj 3 % (5) cestujúcich, nečitateľný bol záznam 2 % (3) dopytovaných. Pri skúmaní krajiny, kam majú namierené respondenti sme zistili, že tak ako je to v predošlej otázke, aj v tomto súbore najviac cestujúcich prechádzajúcich hranicu v Ubl'i smeruje na Ukrajinu, viac než polovica. t. j. 54 % (93) respondentov, na druhom mieste je tiež Slovenská republika, viac než tretina 36 % (62) dopytovaných smeruje do SR; do Českej republiky 3 % (5) respondentov, do Poľska 1 % (1) cestujúcich, neuviedlo tento údaj 3 % (6) respondentov, ne-

čitateľné boli odpovede tiež 3 % (6) dopytovaných.

Respondenti pochádzajú z prihraničných oblastí, len málo respondentov je zo vzdialenejších oblastí.

Najviac cestujúcich zo súboru, ktorí majú obchodné záujmy je zo SR, až 48,26 %; z UA je to 38,10 % respondentov; na treťom mieste sú cestujúci z ČR – 11,43 %, odkiaľ cestujú neuviedli dvaja respondenti, čo je 2,54 % z celkového súboru.

Zo súboru *turistov, cestujúcich za rodinou, za prácou a na služobnú cestu* je z Ukrajiny najviac cestujúcich až 47,52 %, zo SR je to 31,80 %, na treťom mieste sú respondenti z ČR 13,78 %. Uvedené fakty zachytávajú zaujímavú skutočnosť, a síce, že počet cestujúcich, ktorí majú obchodné záujmy zo SR na Ukrajinu, a počet cestujúcich z UA do SR je takmer identický.

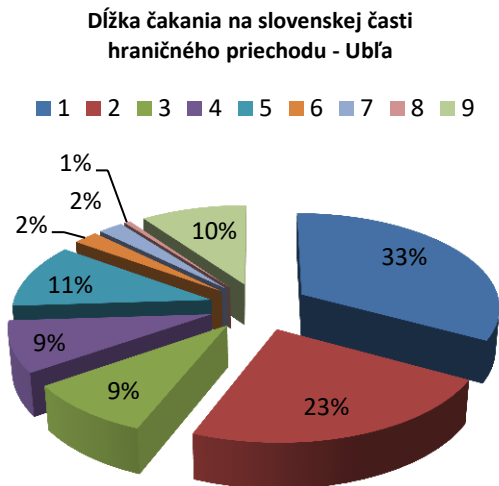
Najviac respondentov *s obchodnými záujmami* smerovalo na Ukrajinu, až 55,88 %; na druhom mieste je SR – 35,56 %; do Poľska jeden cestujúci – 1,27 %; neuviedlo štát 1 respondent – 1,27 % z celového súboru, nečitateľné boli záznamy piatich respondentov, t. j. 6,35 % z celkového súboru. Z druhej skupiny respondentov (*turisti, za rodinou, za prácou, na služobnú cestu*) tiež najviac cestujúcich smerovalo na Ukrajinu 51,94 %, podobne ako v prvej skupine, na druhom mieste je SR 36,04 %, 5,30 % (5) respondentov neuviedlo krajinu kam smerujú. Môžeme skonštatovať, že z oboch súborov najviac dopytovaných smerovalo na Ukrajinu, v oboch prípadoch viac ako polovica respondentov z výberového súboru.

Najviac respondentov z prvej skupiny býva V. Berezne – 16,51 %, (13) Snina 13,97 % (11), Humenné 11,43 (9), Brno 10,16 % (8), Užhorod – 5,08 (4), M. Berezne 3,81 % (3); Z prvej skupiny najviac respondentov smeruje do obce Veľké Berezne 17,78 %, Chust 10,16 %; Snina 7,62 %; Sobrance, Medzilaborce, M. Berezne po 3,81 % z celého súboru dopytovaných.

Pri zisťovaní dĺžky čakania na odbavenie na slovenskej časti hraničného priechodu sme zistili, že v Ubl'i prechádza jedna tretina respondentov 33 % (57) v najrýchlejšom čase, t. j. v intervale do 30 min., hneď za ním nasleduje skupina cestujúcich 23 % (40) v intervale 31–60 min.; na treťom mieste je skupina 11 % (19) cestujúcich, ktorý prechádzajú v intervale 121–240 min., nasledujú cestujúci 9,24 % (16), ktorí sú odbavení na slovenskej časti hranice v intervale

61–90 min. tesne za nimi sú respondenti, ktorí čakali 91–120 min. 8,67 % (15); rovnaký počet 2 % (4) respondenti boli odbavení vo veľmi dlhom intervale 181–240 min. a 241–360 min.; 360 a viac minút čakal jeden respondent, čo je 1 % z celkového súboru cestujúcich.

Graf č. 11 Dĺžka čakania na slovenskej časti hraničného priechodu - Ubľa

Zdroj: vlastný výskum, 2016.

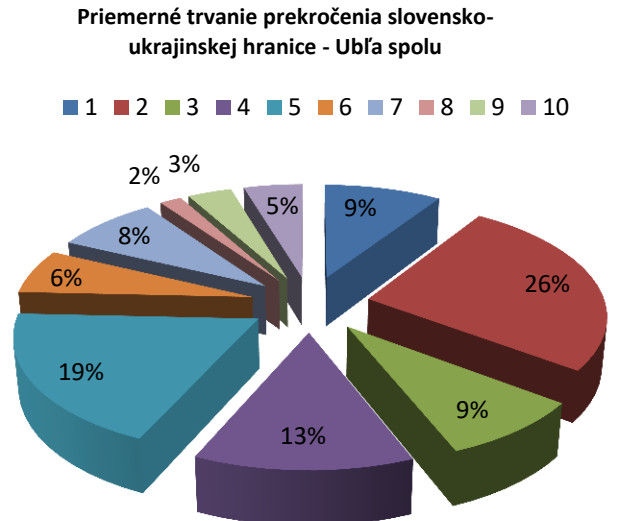
Legenda:

1. do 30min.	33%	57
2. 31-60 min.	23%	40
3. 61-90 min.	9%	16
4. 91-120 min.	9%	15
5. 121-180 min.	11%	19
6. 181-240 min.	2%	4
7. 241-360 min.	2%	4
8. 360 a viac	1%	1
9. 999	10%	17

Pri skúmaní priemerných časov čakania na slovensko-ukrajinskej strane hranice sme zistili, že najpočetnejšia skupina respondentov z celého súboru (173) dopytovaných, t. j. 26,01 % (45) respondentov čakala na hraniciach v priemere v intervale 31–60 min., na druhom mieste bola skupina cestujúcich 19,07 % (33) respondentov, ktorá čakala v priemere už dlho a to v intervale 91–120 min., na treťom mieste je skupina cestujúcich 9,24 % (16), ktorí čakali v najkratšom intervale do 30 min; za nimi nasledujú cestujúci 8,67 % (15), ktorí čakali 31–60 min.; potom skupina 8,09 % (14), ktorí čakali 181–240 min., z celkového výberového súboru 6,35 % (11) respondentov čakalo v intervale 121–180 min., ďalšia skupina čakala v intervale 360 a viac, čo bolo 3,46 % (6) dopytovaných, najmenej cestu-

júcich 1,73 % (3) čakalo v intervale 241–360 min.; neuviedlo tento údaj 3,46 % (6) respondentov, nečitateľných bolo 4,62 % (8) vyjadrení cestujúcich.

Graf č.12 Priemerné trvanie prekročenia slovensko-ukrajinskej hranice Ubľa - spolu

Zdroj: vlastný výskum, 2016.

Legenda:

1. do 30min.	9,24%	16
2. 31-60 min.	26,01%	45
3. 61-90 min.	8,67%	15
4. 91-120 min.	12,71%	22
5. 121-180 min.	19,07%	33
6. 181-240 min.	6,35%	11
7. 241-360 min.	8,09%	14
8. 360 a viac	1,73%	3
9. 999	3,46%	6
10. 888	4,62%	8

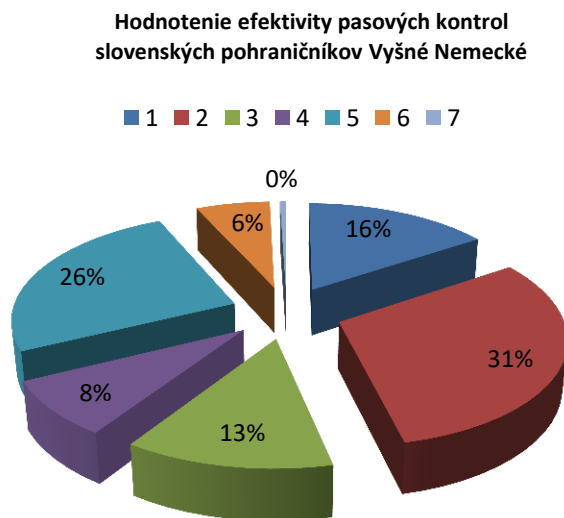
Zo zistených údajov jednoznačne vyplýva, že čakanie v priemere na slovensko-ukrajinskej hranici je dlhšie, čo vyžaduje v budúcnosti odstrániť prekážky, ktoré spôsobujú tak dlhé časové intervaly na odbavovanie hraničných procedúr.

V oboch nami skúmaných súboroch najviac respondentov, viac ako štvrtina cestujúcich – prešla slovensko-ukrajinskú hranicu v intervale 31–60 min., avšak v krátkom intervale, do 30 min, len 10,16 % z prvého výberového súboru a 8,48 % z druhého výberového súboru. Odporičania samotných respondentov spojené so skrátením procedúr budeme analyzovať v ďalšom texte práce.

Názory a postoje cestujúcich na prácu pohraničníkov a colníkov, ako aj stavu hygienických zariadení, ktorí prechádzajú hranicu SR a UA; UA a SR na hraničnom priechode Vyšné Nemecké

Hodnotenie efektivity pasových kontrol slovenských pohraničníkov v celom súbore (607) je prevažne kladné až 31 % (187) respondentov sa domnieva, že pracujú skôr efektívne ako neefektívne; 16 % (95) dopytovaných zastáva názor, že pracujú veľmi efektívne; z výberového súboru 26 % (155) si myslí, že je to ťažko posúdiť, je to rôzne; záporne sa vyjadrila menšina dopytovaných, hodnotením, že slovenskí pohraničníci pracujú skôr neefektívne ako efektívne si myslí 13 % (78) respondentov, sú rozhodne neefektívni si myslí 8 % (78) respondentov; nevyplnilo 6 % (38) respondentov; nečitateľných bolo 0,49 % (3) odpovedí dopytovaných.

Graf č. 13 Hodnotenie efektivity pasových kontrol slovenských pohraničníkov Vyšné Nemecké

Zdroj: vlastný výskum, 2016.

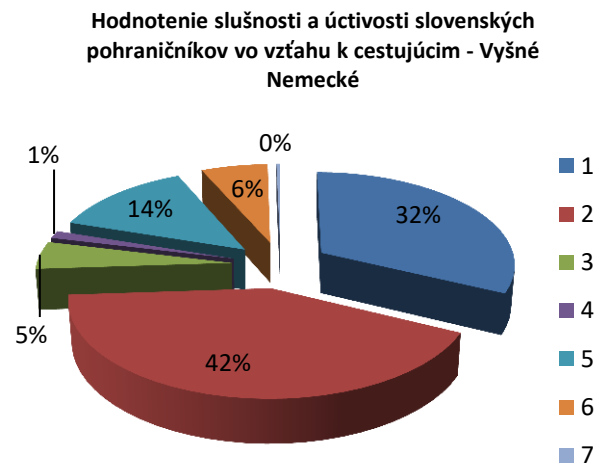
Legenda:

1. pracujú veľmi efektívne 16 %
2. pracujú skôr efektívne ako neefektívne 31 %
3. skôr neefektívne ako efektívne 13 %
4. sú rozhodne neefektívni 8 %
5. ťažko posúdiť, je to rôzne 26 %
6. nevyplnené 6 %
7. nečitateľné 0,49 %

Z uvedených zistených faktov v empirickom výskume môžeme skonštatovať, že hod-

notenie práce slovenských pohraničníkov a efektivity pasových kontrol, ako aj ich správanie k cestujúcim, slušnosti a úctivosti dosiahlo vysoké percentá u všetkých skupín respondentov, z celkového počtu (607) respondentov, ktorí prechádzajú hranice SR a UA sa kladne vyjadrilo 74,09 %, t. j. takmer 80 % cestujúcich (sú veľmi slušní a úctiví si myslí 32,18 % (195) dopytovaných, sú viac slušní/úctiví než neslušní/neúctiví si myslí 41,91 % (254) respondentov), na treťom mieste je postoj, je to rôzne 13,37 % (81) respondentov; záporné hodnotenie vyjadrilo 6 % cestujúcich; z toho odpoveď sú skôr neslušní/neúctiví zakrúžkovalo 4,79 % dopytovaných, určite sú neslušní/neúctiví označilo 1,32 % (8) cestujúcich. Pozitívne hodnotenie práce slovenských pohraničníkov ukazuje, že títo pracovníci sú dobre pripravovaní na výkon svojej profesie a dokážu sa adekvátne správať pri výkone práce.

Graf č. 14 Hodnotenie slušnosti a úctivosti slovenských pohraničníkov vo vzťahu k cestujúcim Vyšné Nemecké

Zdroj: vlastný výskum, 2016.

Legenda:

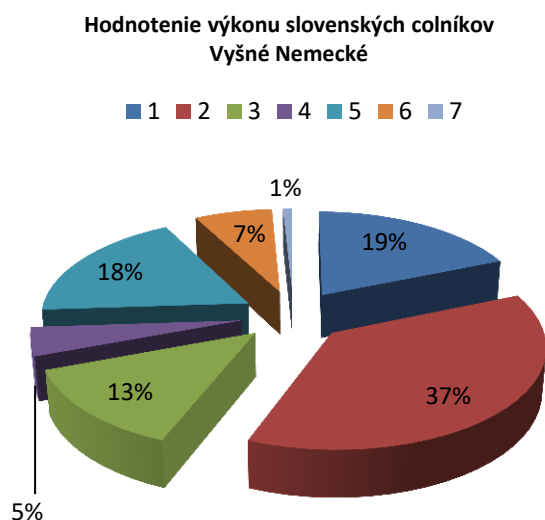
1. sú veľmi slušní/úctiví - 195 - 32,18%
2. sú viac slušní/úctiví ako neslušní/neúctiví - 254 - 41,91%
3. sú skôr neslušní/neúctiví - 29 - 4,79%
4. určite sú neslušní/neúctiví - 8 - 1,32%
5. ťažko posúdiť, je to rôzne - 81 - 13,37%
6. neuviedli - 38 - 6,27%
7. uviedlo viac možností - 2 - 0,33%

Výkon colníkov pri vybavovaní colných procedúr bol hodnotený celým súborom respondentov (607) veľmi pozitívne, názor, že pracujú skôr efektívne ako neefektívne si myslí 37,29 % (226) respondentov; 18,81 % (114) do-

pytovaných sa domnieva, že pracujú veľmi efektívne, obdobný počet respondentov 18,32 % (111) zastáva názor, že je to ťažko posúdiť, je to rôzne; kritické stanovisko zaujalo 13,37 % (81) dopytovaných, myslia si, že colníci pracujú skôr neefektívne ako efektívne; sú rozhodne neefektívny tvrdí 4,62 % (28) dopytovaných; nevyjadrilo sa k tejto otázke 6,93 % (42) respondentov.

Graf č.15 Hodnotenie výkonu slovenských colníkov Vyšné Nemecké

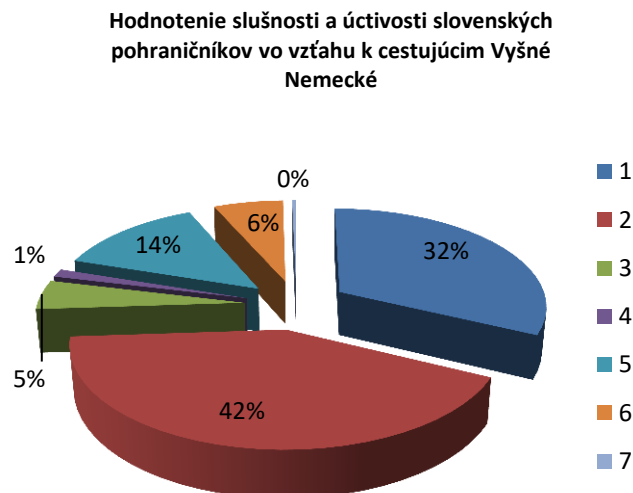
Zdroj: vlastný výskum, 2016.

Legenda:

1. pracujú veľmi efektívne – 114 – 18,81%
2. pracujú skôr efektívne ako neefektívne – 226 v 37,29%
3. skôr neefektívne ako efektívne – 81 – 13,37%
4. sú rozhodne neefektívni – 28 – 4,62%
5. ťažko posúdiť, je to rôzne – 111 – 18,32%
6. 999 (n) – 42 – 6,93%
7. uviedlo viac možností – 5 – 0,83%

Zisťovali sme ako hodnotia cestujúci úctivosť a slušnosť slovenských colníkov vo vzťahu k cestujúcim; najviac respondentov 45,21 % (274) si myslí, že sú viac slušní/úctiví ako neslušní/neúctiví; sú veľmi slušní/úctiví si myslí 29,70 % (180) dopytovaných; ťažko posúdiť, je to rôzne sa domnieva 10,56 % (64) cestujúcich; kriticky sa vyjadruje 5,12 % (31) keď sa vyjadrili, že sú colníci skôr neslušní/neúctiví; len malá skupina respondentov 2,64 % (16) tvrdí, že sú určite neslušní/neúctiví. Nevyjadrilo sa 6,77 % (41) respondentov z celkového výberového súboru.

Graf č. 16 Hodnotenie slušnosti a úctivosti slovenských pohraničníkov vo vzťahu k cestujúcim Vyšné Nemecké

Zdroj: vlastný výskum, 2016.

Legenda:

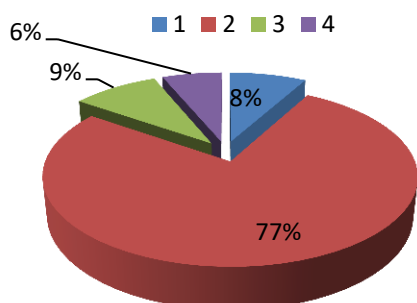
1. sú veľmi slušní/úctiví – 195 – 32,18%
2. sú viac slušní/úctiví ako neslušní/neúctiví – 254 – 41,91%
3. sú skôr neslušní/neúctiví – 29 – 4,79%
4. určite sú neslušní/neúctiví – 8 – 1,32%
5. ťažko posúdiť, je to rôzne – 81 – 13,37%
6. 999 (n) – 38 – 6,27%
7. uviedlo viac možností – 2 – 0,33%

Na základe konkrétnych údajov z vyhodnotenia celého súboru respondentov (607) môžeme jednoznačne skonštatovať, že väčšina cestujúcich 76,73 % (465) z celkového súboru cestujúcich cez hraničný priechod Vyšné Nemecké nezaznamenala prijímanie peňazí, alebo darov u slovenských colníkov, len 8,09 % (49) uviedlo kladnú odpoveď, t. j., že takúto aktivitu zaznamenali, 9,08 % (55) si myslí, že je to ťažké posúdiť. Z uvedených zistených empirických dát vyplýva, že na slovenskej časti hranice prebieha výkon činnosti pohraničníkov a colníkov v prevažujúcej miere v súlade so zákonom.

Graf č. 17 Prijímanie peňazí alebo vecných darov od cestujúcich slovenskými pohraničníkmi Vyšné Nemecké

Prijímanie peňazí alebo vecných darov od cestujúcich slovenskými pohraničníkmi alebo colníkmi Vyšné Nemecké

Zdroj: vlastný výskum, 2016.

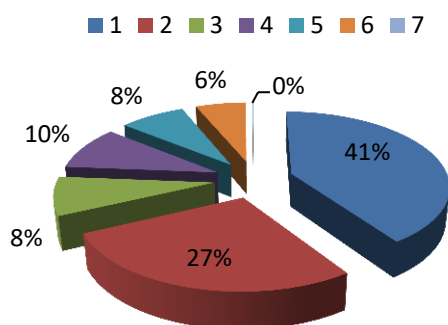
Legenda:

1. áno - 49 - 8,09%
2. nie - 465 - 76,73%
3. ťažko posúdiť - 55 - 9,08%
4. neuviedli - 38 - 6,27%

S vybavením hygienických zariadení na tomto hraničnom prechode je spokojných z celkového súboru (607) 41 % respondentov, z toho si zvolilo odpoveď určite áno 27 % cestujúcich; Záporné stanovisko bolo vyjadrené nasledovne, odpoveď „skôr nie“ označilo 8 % dopytovaných; „určite nie“ označilo 10 % respondentov, nevedelo posúdiť 8 % cestujúcich, neodpovedalo na túto otázku 6 % respondentov.

Graf č.18 Hygienické zariadenia na hraničnom priechode SR Vyšné Nemecké

Hygienické zariadenia na hraničnom priechode SR Vyšné Nemecké

Zdroj: vlastný výskum, 2016.

Legenda:

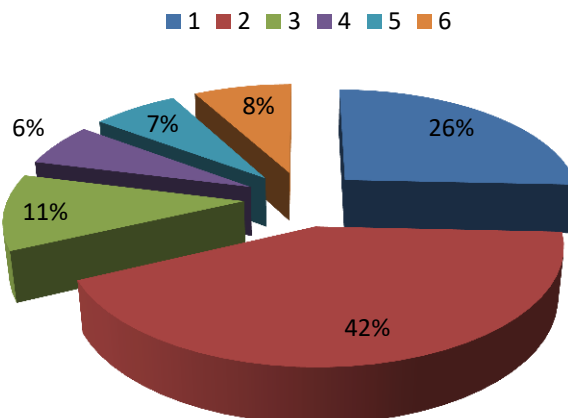
1. určite áno - 246 - 40,59%
2. skôr áno - 167 - 27,56%
3. skôr nie - 50 - 8,25%

4. určite nie - 58 - 9,57%
5. neviem posúdiť - 48 - 7,92%
6. neuviedlo - 37 - 6,11%
7. uviedlo viac možností - 1 - 0,17%

Z celkového súboru respondentov (607) štandard existujúcich zariadení - vybavenie čistotu - za úplne dostatočnú pokladá 26 % respondentov, ako skôr dostatočnú 42 %, z toho záporný postoj zaujalo s hodnotením štandardu - skôr nedostatočného 11 % cestujúcich; určite nedostatočný 6 %; nevie posúdiť 7 % cestujúcich, nevyjadrilo svoj názor 8 % respondentov.

Graf č. 19 Štandard hygienických zariadení, čistota - Vyšné Nemecké

Štandard hygienických zariadení, čistota Vyšné Nemecké

Zdroj: vlastný výskum, 2016.

Legenda:

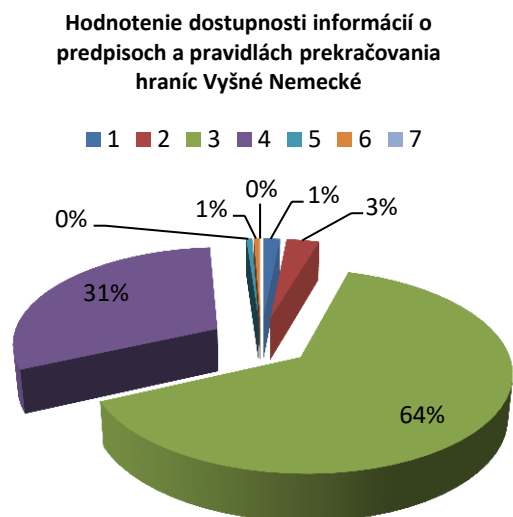
1. úplne dostatočný - 156 - 25,74%
2. skôr dostatočný - 257 - 42,41%
3. skôr nedostatočný - 66 - 10,89%
4. určite nedostatočný - 38 - 6,27%
5. neviem posúdiť - 42 - 6,93%
6. 999 (n) - 48 - 7,92%

Na základe uvedených skutočností je možné uviesť, že väčšina cestujúcich zo všetkých skupín kladne hodnotí dostatok hygienických zariadení, ako aj ich štandard, vybavenie a čistotu. To potvrdzujú aj fakty získané z celkového súboru, kde 68 % respondentov sa vyjadrilo kladne k tejto oblasti.

Informovanosť o colných predpisoch a pravidlách o prekračovaní hranice SR a UA – Vyšné Nemecké

Na základe faktov zistených vo výskume väčšina respondentov hodnotí dostupnosť informácií o colných predpisoch a pravidlách prekračovania hranice kladne, pokladá ich za široko dostupné, to dokumentujú aj výsledky z celého výberového súboru, za široko dostupné ich pokladá 23,43 % (142) respondentov, skôr dostupné ako nedostupné 45,54 % (276) respondentov, za skôr nedostupné ich pokladá 9,57 % (58) dopytovaných, určite nedostupné len 4,62 % (28), nevie posúdiť 6,93 % (42).

Graf č. 20 Dostupnosť informácií o pravidlách prekračovania hraníc – Vyšné Nemecké

Zdroj: vlastný výskum, 2016.

Legenda:

1. široko dostupné – 142 – 23,43%
2. skôr dostupné ako nedostupné – 276 – 45,54%
3. skôr nedostupné – 58 – 9,57%
4. úplne nedostupné – 28 – 4,62%
5. neviem posúdiť – 50 – 8,25%
6. 999 (n) – 52 – 8,58%
7. uviedlo viac možností – 1 – 0,17%

Názory a postoje cestujúcich na prácu pohraničníkov a colníkov, ako aj stavu hygienických zariadení, ktorí prechádzajú hranicu SR a UA; UA a SR na hraničnom priechode Ubľa

Cestujúci hodnotili prácu slovenských pohraničníkov (policajtov) vzhľadom na efektívnosť pasových kladne, najviac respondentov 33 %

sa domnieva, že pracujú skôr efektívne ako neefektívne, hneď na druhom mieste je skupina 28 % dopytovaných, ktorá si myslí, že je to ťažko posúdiť, je to rôzne; za nimi nasledujú cestujúci 22 %, ktorí jednoznačne hodnotia prácu kladne a síce zastávajú názor, že pracujú veľmi efektívne. Kriticky sa vyjadrila skupina respondentov 8 %, ktorí pokladajú prácu pohraničníkov skôr za neefektívnu, sú rozhodne neefektívni si myslí 7 % dopytovaných z celého výberového súboru, nevyjadrili sa 2 % respondentov. Hodnotenie úctivosti a slušnosti slovenských pohraničníkov (policajtov) vo vzťahu k cestujúcim vyznieva voči nim veľmi pozitívne, nakoľko až 45,08 % dopytovaných zastáva názor, že sú veľmi slušní/úctiví, sú viac slušní/úctiví si myslí 36,41 % respondentov, na treťom mieste je skupina, ktorá si myslí, že je to ťažko posúdiť, je to rôzne 10,40 % z celkového súboru dopytovaných, záporné hodnotenie sa vyskytlo v oveľa menšej miere, 5,78 % cestujúcich, ktorí vyplňovali dotazníky si myslí, že sú skôr neslušní/neúctiví, len 1,15 % respondentov tvrdí, že sú určite neslušní/neúctiví, neuviedlo odpoveď 1,15 %.

Hodnotenie úctivosti a slušnosti slovenských pohraničníkov (policajtov) vo vzťahu k cestujúcim vyznieva voči nim veľmi pozitívne, nakoľko až 45,08 % dopytovaných z celkového výberového súboru 173 respondentov zastáva názor, že sú veľmi slušní/úctiví, sú viac slušní/úctiví si myslí 36,41 % respondentov, na treťom mieste je skupina, ktorá si myslí, že je to ťažko posúdiť, je to rôzne 10,40 % z celkového súboru dopytovaných, záporné hodnotenie sa vyskytlo v oveľa menšej miere, 5,78 % cestujúcich, ktorí vyplňovali dotazníky si myslí, že sú skôr neslušní/neúctiví, len 1,15 % respondentov tvrdí, že sú určite neslušní/neúctiví, neuviedlo odpoveď 1,15 % cestujúcich.

Pri hodnotení výkonu slovenských colníkov pri vybavovaní colných procedúr dve tretiny respondentov z celkového výberového súboru vyjadrilo spokojnosť s ich prácou, najviac respondentov 39,88 % si myslí, že pracujú skôr efektívne ako neefektívne; že pracujú veľmi efektívne si myslí 26,01 % dopytovaných, na treťom mieste je skupina 14,45 %, ktorá si myslí, že je to ťažké posúdiť, lebo je to rôzne; len 10,40 % dopytovaných sa domnieva, že pracujú skôr neefektívne ako efektívne; záporne hodnotí colníkov 6,35 % respondentov, keď sa sto-

tožnili s názorom, že sú rozhodne neefektívni, 2,89 % z celého výberového súboru sa nevyjadrilo k tejto otázke. Hodnotenie úctivosti a slušnosti slovenských colníkov vo vzťahu k cestujúcim bolo podobné ako v predchádzajúcej otázke, vysoké percento respondentov sa kladne vyjadrilo k prístupu slovenských colníkov k cestujúcim, najviac dopytovaných 43,35 % zastáva stanovisko, že colníci sú veľmi slušní/úctiví, na druhom mieste je skupina 38,72 % respondentov je presvedčených, že colníci sú viac slušní/úctiví ako neslušní/neúctiví, na tretej pozícii je skupina cestujúcich 9,24 %, ktorí sa domnievajú, že je to ťažké posúdiť, je to rôzne; len 3,46 % zastáva veľmi kritické stanovisko, a myslí si, že sú skôr neslušní/neúctiví, 2,89 % respondentov zastáva názor, že sú skôr neslušní/neúctiví; 2,31 % dopytovaných neodpovedalo na túto otázku.

Podľa našich zistení až 78,61 % respondentov z Uble neregistrovalo prijímanie peňazí alebo vecných darov od cestujúcich slovenskými pohraničníkmi alebo colníkmi, 12,13 % respondentov si myslí, že je to ťažko posúdiť, len 5,78 % dopytovaných odpovedalo, že registrovalo takúto aktivitu, 3,46 % cestujúcich neodpovedalo na túto otázku.

Na základe názoru najpočetnejšej skupiny z celkového súboru 173 cestujúcich, t. j. 33,52 % respondentov si myslí, že na tomto hraničnom priechode a v jeho okolí je dostatok hygienických zariadení (toalet, umyvární), druhú skupinu tvoria respondenti 26,01 %, ktorí sa domnievajú, že skôr áno; 12,71 % dopytovaných si myslí, že skôr nie; 13,29 % respondentov sa stotožnilo s odpoveďou, že určite nie; nevie posúdiť túto otázku 12,13 % dopytovaných. V hodnotení štandardu existujúcich zariadení majú respondenti z celkového súboru podobné názory, za úplne dostatočný ho pokladá 31,79 % respondentov, skôr dostatočný 28,90 % cestujúcich; za určite nedostatočný ho pokladá 13,87 % dopytovaných, nevie posúdiť tento štandard 12,13 % respondentov, taký istý počet 12,13 % ho pokladá za skôr nedostatočný, nevyjadrili sa 1,15 %, čo sú dvaja respondenti.

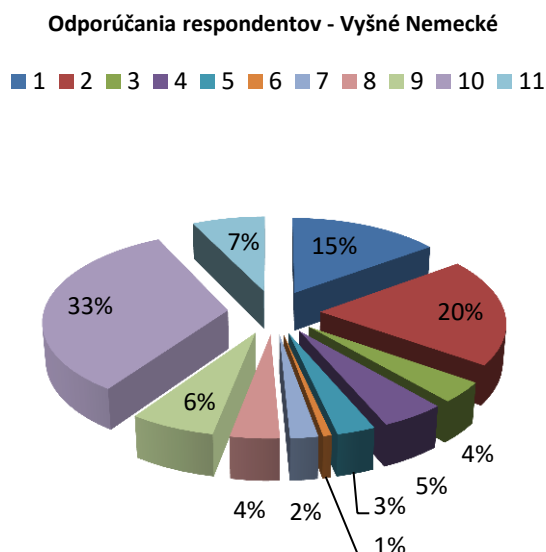
Respondenti z celkového výberového súboru (173) hodnotia dostupnosť informácií o colných predpisoch a pravidlách prekračovania hranice na tomto hraničnom priechode nasledujúcim spôsobom: najviac respondentov 35 % z výberového súboru si myslí, že sú skôr dostupné ako nedostupné; na druhom mieste

sú respondenti 24 %, ktorí ich pokladajú za široko dostupné; za skôr nedostupné ich pokladá 14 % dopytovaných; nevie posúdiť túto otázku 1 % cestujúcich, za úplne nedostupné ich pokladá 11 % dopytovaných, nevyjadrili sa 3 % k danej otázke.

Návrhy a odporúčania cestujúcich k urýchleniu procedúr pri prechode hraníc SR – UA: UA a SR – Vyšné Nemecké a Ubl'a

Odporúčania týkajúce sa priechodu hraníc vo Vyšnom Nemeckom sa týkajú viac ukrajinsko-slovenskej časti hranice, než jej slovenskej časti. Väčšina cestujúcich je spokojná s prácou slovenských pohraničníkov a colníkov, tak aj s informovanosťou o právnych normách týkajúcich sa prechodu hranice SR a UA, tiež stav hygienických zariadení na slovenskej strane je hodnotený ako vyhovujúci. Stav na hranici SR–UA sa podľa mienky menšej časti dopytovaných zlepšil, ale naďalej pretrvávajú určité problémy, najmä dĺžka čakania na odbavenie na hraničnom priechode býva v mnohých prípadoch neúmerne vysoká. V texte štúdie sú uvedené jednotlivé limity prekračovania hranice. Hlavné odporúčania sa týkajú urýchlenia vybavovania pri prechode hraníc, rozšírením cestnej komunikácie v príjazde k hraničnému priechodu, rozdelenia do pásov už pred príchodom na hranicu, nasadením viacerých pracovníkov na zmeny, zrušením víz a ďal. Návrhmi, ktoré podrobnejšie zobrazujeme v grafe.

Graf č. 21 Odporúčania k urýchleniu vybavovania na hraničnom priechode Vyšné Nemecké

Zdroj: vlastný výskum, 2016.

Legenda:

1. zefektívniť prácu colníkov, operatívnosť, viac colníkov – 91
2. urýchliť vybavovanie, zlepšiť, prechodnosť, zvýšiť počet odbavovacích miest – 120
3. pridať viac pásov pre autá – 23
4. skôr rozdeliť pásy pre autá – 30
5. otvoriť peší prechod – 18
6. oddeliť ukrajinské autá od slovenských – 4
7. zrušiť víza – 13
8. viac prechodov na SR – UA hranici – 23
9. iné, napr. pre občanov EÚ zelený koridor, zlepšiť úroveň toaliet – 40
10. neodpovedali – 201
11. nečitateľné – 44

Návrhy respondentov týkajúce sa urýchlenia odbavovacích procedúr na hraničnom priechode Ubl'a boli rôzne, až 39 % cestujúcich navrhuje vytvoriť špeciálny koridor pre občanov EÚ, už skôr, pred hranicou, rozšíriť komunikáciu tak, aby sa táto diferenciacia automobilov mohla robiť, aby zbytočne nestáli v dlhých radoch pred hraničným priechodom, zefektívniť prácu colníkov, zvýšiť operatívu, presúvať pracovníkov v jednotlivých pásoch, pridať viac pásov pre autá, čím sa zdynamizuje práca pohraničníkov a colníkov; podľa aktuálnej situácie nasadiť pracovníkov žiada 15 % cestujúcich; urýchliť vybavovanie, zlepšiť, prechodnosť, zvýšiť počet odbavovacích miest odporúča 13 % respondentov, pridať viac pásov UA v pre

autá žiada 6 % cestujúcich, rovnako aj 6 % dopytovaných odporúča vytvoriť viac prechodov medzi SR a UA, čím by sa znížil tlak na jednotlivé, teraz existujúce hraničné prechody. Vytvoriť tzv. zelený koridor pre občanov EÚ, zlepšiť vybavenie hygienických zariadení, zrušiť víza medzi EÚ a UA navrhujú ďalší respondenti. Neodpovedalo na túto otázku 16 % respondentov.

Zisťovali sme, či respondenti vnímajú nejaké zmeny v posledných 2–3 rokoch pri prekračovaní SR hraníc, ako zlepšený ho vníma 16 % cestujúcich, za rovnaký bez zmien ho pokladá 15 % dopytovaných, nevie sa vyjadriť 12 % respondentov, 8 % cestujúcich sa nevyjadrilo. K tejto otázke sa nevedelo vyjadriť 43 % respondentov, 6 % odpovedí bolo nečitateľných. Návrhy, ktoré cestujúci z hraničného priechodu Ubl'a uviedli v odpovedi na túto otázku sme spracovali a zovšeobecnil v závere štúdie.

Návrhy a odporúčania na skvalitnenie manažmentu hraníc SR a UA

Na záver je možné skonštatovať, že návrhy zefektívnenia prekračovania slovenskej a ukrajinskej časti hranice sú veľmi podobné s odporúčaniami, týkajúcimi sa hraničného priechodu ako Vyšné Nemecké, tak Ubl'a. Odporúčania týkajúce sa prechodu hraníc sa týkajú viac slovensko-ukrajinskej hranice, než jej slovenskej časti. Väčšina cestujúcich je spokojná s prácou slovenských pohraničníkov a colníkov, tak aj s informovanosťou o právnych normách týkajúcich sa prechodu hranice SR a UA, tiež stav hygienických zariadení na slovenskej strane je hodnotený ako vyhovujúci. Stav na hranici SR–UA sa podľa mienky menšej časti dopytovaných zlepšil, ale naďalej pretrvávajú určité problémy, najmä dĺžka čakania na odbavenie na hraničnom priechode býva v mnohých prípadoch neúmerne vysoká. V texte štúdie sú uvedené jednotlivé limity prekračovania hranice. Hlavné odporúčania sa týkajú urýchlenia vybavovania pri prechode hraníc. Na základe dát získaných z výskumu na hraničnom priechode Vyšné Nemecké a Ubl'a sme zosumarizovali hlavné odporúčania nasledovne:

Po prvé, návrhy týkajúce sa infraštruktúry hraničného priechodu, urýchliť vybavovanie na hraniciach zvýšením odbavovacích miest, rozšíriť prístupové komunikácie, pridať viac

pásov, skôr zadeľovať autá do jednotlivých pásov, vytvoriť zelený koridor pre autá z EÚ, oddeliť autá zo SR a UA už skôr, upraviť príjazdové cesty tak, že sa rozšíri prístupová komunikácia na viac pásov.

Po druhé, zefektívniť prácu colníkov, respondenti navrhujú urýchliť hraničnú a pasovú kontrolu nasadením väčšieho počtu pohraničníkov a colníkov do práce na jednotlivé zmeny, dosiahnuť vyššiu angažovanosť a vyššiu pracovnú disciplínu pracovníkov na hraničnom priechode Vyšné Nemecké a Ubl'a; zvýšiť operatívnu, viac motivovať a odmeňovať colníkov na ukrajinskej strane, bonifikovať ich výkon; t. j. finančne motivovať pohraničníkov a colníkov za individuálne výkony, napr. dať odmeny za počty odbavených cestujúcich. Poskytnúť aktuálne informácie prostredníctvom internetu o situácii na hraničnom priechode, ktoré by pomohli cestujúcim sa zorientovať a prísť na hranicu v čase, keď na odbavenie čaká menej cestujúcich, odstránili by sa tak dlhé kolóny čakajúcich áut; respondenti odporúčajú napojiť „kamerový systém na internet pre zistenie situácie a časový odklad čakania“. Zrýchliť vybavenie, najmä večer, reagovať operatívne na vzniknutú situáciu, „zrýchliť prácu“; „viac personálu pre rýchlejšie odbavenie“ „vybavovanie v troch pruhoch, keď sú tam“; rýchlejšie prepustenie tým, že sa zruší colná kontrola, „viac pracujúcich colníkov“; „vymeniť colníkov“; spojiť colnú a pasovú kontrolu SR a UA; „spolupráca colníkov SK-UA“, cestujúci by mali byť vybavovaní v pravidelných intervaloch.

Po tretie, zrušiť víza a zjednodušiť prechod hraníc, vytvoriť viac hraničných priechodov SR – UA, urobiť prechod pre peších. Požiadavka zrušenia víz našla naplnenie, od 1. 7. 2017 sa rušia víza pre občanov Ukrajiny do EU, cestujúci ale musia splniť určité požiadavky.

Po štvrté, „spoločná kontrola na hraniciach“ slovenských a slovensko-ukrajinských pohraničníkov a colníkov, t. j. zaviesť spoločné slovensko-ukrajinské pracovisko, ktoré by súčasne zrealizovalo kontrolu pohraničníkov – pasy a víza, ako aj colníkov, výrazne by týmto aktom poklesli doby čakania na odbavenie pri prechode hraníc. Odstrániť korupciu na ukrajinskej hranici“; zvýšiť „informovanosť o tom, aký tovar sa môže a v akých frekvenciách previesť“.

Po piate, priestorovo rozšíriť hraničný priechod v Ubli, pridať pás pre automobily, ktoré sú pôvodom mimo EÚ, „mal by byť zvlášť pás pre malé autá s ľuďmi (mohli by byť vybavení do 10 minút)“; „otvoriť prechod pre chodcov“; otvoriť ďalšie prechody pre automobily; mať viac pruhov pre automobily“, „mať zvláštne miesto pre autá, keď jeho pasažierom berú odtlačky prstov“; urýchliť odoberanie odtlačkov prstov. Respondenti tiež odporúčajú „skultúrniť vonkajšie prostredie – pestovať zeleň a kvety“; zlepšiť sociálne zariadenia, a zmodernizovať ich, viac WC, lepšie vybaviť hygienické zariadenia, zvlášť na ukrajinskej strane.

Literatúra:

- BENČ, V. (ed): Slovensko-ukrajinská cezhraničná spolupráca: analýza problémov a stratégia rozvoja. Užhorod: Karpatská nadácia 2006.
- BLOCKMANS, S. – KONSTAYAN, H. 2013. A-post mortem of the Vilnius Summit: Not yet a „Thessaloniki Moment“ for the Eastern Partnership. Brussels: CEPS Commentary, 3 December 2013. Dostupné na internete: <http://ei.pitt.edu/46166/1/HK-%26-SB.Vilnius-Summit.pdf> [7/4/2017].
- DULEBA a kol.. Hranice a cezhraničná spolupráca. Úvod do výskumu hraníc. Prešov: Filozofická fakulta prešovskej univerzity 2017.
- DULEBA, A: Ukrajina a Slovensko: geopolitické charakteristiky vývinu a medzinárodné postavenie Ukrajiny. Bratislava: Veda 2000.
- DULEBA, A.: Na úvod. In: Stav a perspektívy Východného partnerstva: príležitosti pre zahraničnú politiku Slovenskej republiky. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku a Úrad vlády Slovenskej republiky 2011.
- DULEBA, A: Ukrajina a Slovensko: geopolitické charakteristiky vývinu a medzinárodné postavenie Ukrajiny. Bratislava: Veda 2000.
- DULEBA, A. – BENČ, V. – BILČÍK, V.: Policy Impact of the Eastern Partnership on Ukraine. Trade, energy, and visa dialogue. Bratislava: Research Center of the Slovak Foreign Policy Association 2012.
- LAČNY, M.: Zapojenie podnikateľských subjektov (CECED). In: DULEBA a kol. (2017) Hranice a cezhraničná spolupráca. Úvod do výskumu hraníc. Prešov: Filozofická fakulta prešovskej univerzity 2017, s. 121 – 130.

Prechod schengenskými hranicami sa sprísňuje, čakať sa bude aj pri ceste do Chorvátska. 2017. Dostupné na internete: <<https://euractiv.sk/clanky/zahranicie-a-bezpecnost/prechod-schengenskými-hranicami-sa-sprisnuje-cakat-sa-bude-aj>>. [7/4/2017].

Stratégia rozvoja slovensko-ukrajinskej cezhraničnej spolupráce do roku 2020. Košice – Prešov -Užhorod 2014.

Schengenské hranice a cestovanie. 2017. Dostupné na internete: <<http://www.minv.sk/?schengenske-hranice-a-cestovanie>>. [8/5/2017].

Štúdia je čiastkovým výstupom grantovej úlohy Asociačná dohoda EÚ s Ukrajinou a cezhraničná spolupráca medzi Slovenskom a Ukrajinou: dôsledky a príležitosti (AASKUA) – APVV-15-0369.